

Pravda - slovo

Slova, označující resp. znamenající to, čemu říkáme „pravda“, jsou starší než filosofie, starší než vynález pojmů a pojmovosti. Není proto divu, že významy příslušných slov v různých jazycích a různých kulturních tradicích se od sebe značně liší. Aby byly možné překlady z jednoho jazyka nebo jedné tradice do jiného jazyka a do odlišné tradice, muselo se předpokládat, že i v jiných jazycích bylo lze najít něco blízkého nebo podobného. Ta blízkost nebo podobnost (analogičnost) nemusela spočívat v etymologii, ale přesto je třeba na etymologické kořeny brát stále zřetel, zejména u tzv. původních jazyků (což je třeba brát ve velmi relativním smyslu, tj. tak, že některé jazyky jsou jakoby původnější než jiné, které se mohou jevit jako později kultivované nebo vůbec od nějakého staršího jazyka odvozené. Tak např. v našem případě etymologické konotace řeckého slova ALÉTHEIA ukazují na význam „neskrytost“. Už při překladu do latiny, která sice není od řečtiny odvozena, ale v mnohém ohledu se napodobováním řečtiny obohacovala a dotvářela, právě jakákoli analogie k oněm řeckým konotacím chybí; přesto doložitelné literární příklady svědčí o dalekosáhlém přizpůsobení kontextuálním významům řeckým. Když později došlo k dalším překladům do evropských jazyků, řecký vliv se šířil zejména prostřednictvím latiny (řada evropských jazyků se dokonce přímo odvozuje od latiny – tzv. románské jazyky). A protože středověká latina byla ve významech mnoha slov ovlivněna řečtinou Septuaginty a křesťany užívanou a upravovanou KOINÉ (lidovou řečtinou rozšířenou po celém Středomoří), tlak původních řeckých etymologických kořenů na evropské vědomí byl časem oslabován a tyto kořeny musely být teprve relativně pozdě znovu objevovány (což vůbec neznamenalo, že tyto kořeny významově nepůsobily – jen se po nich nepátralo a nebyly rozpoznávány jako původně řecké). Výsledek bylo možno očekávat: evropské myšlenkové tradice byly hluboce ovlivněny nejen řeckým myšlením, ale v případě slova „pravda“ (veritas atd.) zejména řeckou etymologií, tedy cestami myšlenkově nejen neraženými, ale dokonce ani náležitě nekontrolovanými. Tomu zajisté napomáhal řecký myšlenkový odkaz, který našel rozhodující výraz v tzv. adekvačním pojetí a adekvační teorii pravdy jako shody myšlenky a věci.

(Praha, 030402-1.)